

**МОНГОЛ УЛСЫН 2027 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ, ҮНДЭСНИЙ БАЯЛГИЙН
САНГИЙН 2027 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ, НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН
2027 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ, ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2027
ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛҮҮДИЙН ГУРАВ ДАХЬ
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН ЯВЦАД ТӨСВИЙН ТӨСӨЛД ТУСГУУЛАХААР ГАРГАСАН
САНАЛТАЙ ХОЛБОГДУУЛАН ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН
ЗӨВЛӨЛӨӨС ӨГӨХ ДҮГНЭЛТ**

УЛААНБААТАР ХОТ
2026 оны 10 дугаар сарын 29-ний өдөр

АГУУЛГА

1. Төсвийн төслийн гурав дахь хэлэлцүүлгийн явцад гарсан саналуудын талаар	3
2. Төсвийн төсөлд тусгуулахаар гаргасан саналууд нь Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 23.1-д заасан шалгуурыг хангасан эсэх талаар	5
3. Төсвийн төсөлд тусгуулахаар байнгын хороо, ажлын хэсгээс гаргасан саналуудын 2027 оны төсвийн төсөлд үзүүлэх нөлөө	7
Дүгнэлт	12
Зөвлөмж	13

**МОНГОЛ УЛСЫН 2027 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ, ҮНДЭСНИЙ БАЯЛГИЙН САНГИЙН
2027 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ, НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2027 ОНЫ
ТӨСВИЙН ТУХАЙ, ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2027 ОНЫ
ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛҮҮДИЙН ГУРАВ ДАХЬ ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН
ЯВЦАД ТӨСВИЙН ТӨСӨЛД ТУСГУУЛАХААР ГАРГАСАН САНАЛТАЙ
ХОЛБОГДУУЛАН ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ЗӨВЛӨЛӨӨС ӨГӨХ
ДҮГНЭЛТ**

Монгол Улсын 2027 оны төсвийн тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийг Монгол Улсын Засгийн газраас 2026 оны 08 дугаар сарын 31-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн.

Төсвийн байнгын хороо 2027 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийн гурав дахь хэлэлцүүлгийг 2026 оны 10 дугаар сарын 27-ны өдрийн хуралдаанаар хийж, Байнгын болон дэд хороо, Ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томьёолол, түүний хавсралтуудыг тус Зөвлөлд ирүүлсэн.

Эдгээр мэдээлэлд үндэслэн Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 16¹.5.2 дахь заалт, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 24.2 дахь заалтын дагуу гурав дахь хэлэлцүүлгийн явцад төсөвт тусгуулахаар гаргасан саналтай холбогдуулан дүгнэлт гаргалаа. Төсөвт тусгуулахаар гаргасан саналууд нь хуулийн дээрх заалтуудаас гадна Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль (ТТБТХ)-ийн 6 дугаар зүйлд тусгагдсан “Төсвийн тусгай шаардлага”-д нийцсэн эсэх, Төсвийн тухай хуулийн 6.2.6, 29.3.5, 29.4 болон 29¹.2.2-т заасан шалгууруудыг хангасан эсэх, шинээр нэмж буй хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээнүүд нь Улсын хөгжлийн 2027 оны төлөвлөгөө, Монгол Улсыг 2026-2030 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцсэн эсэхийг харгалзан үзэж, дүгнэсэн болно.

1. Төсвийн төслийн гурав дахь хэлэлцүүлгийн явцад гарсан саналуудын талаар

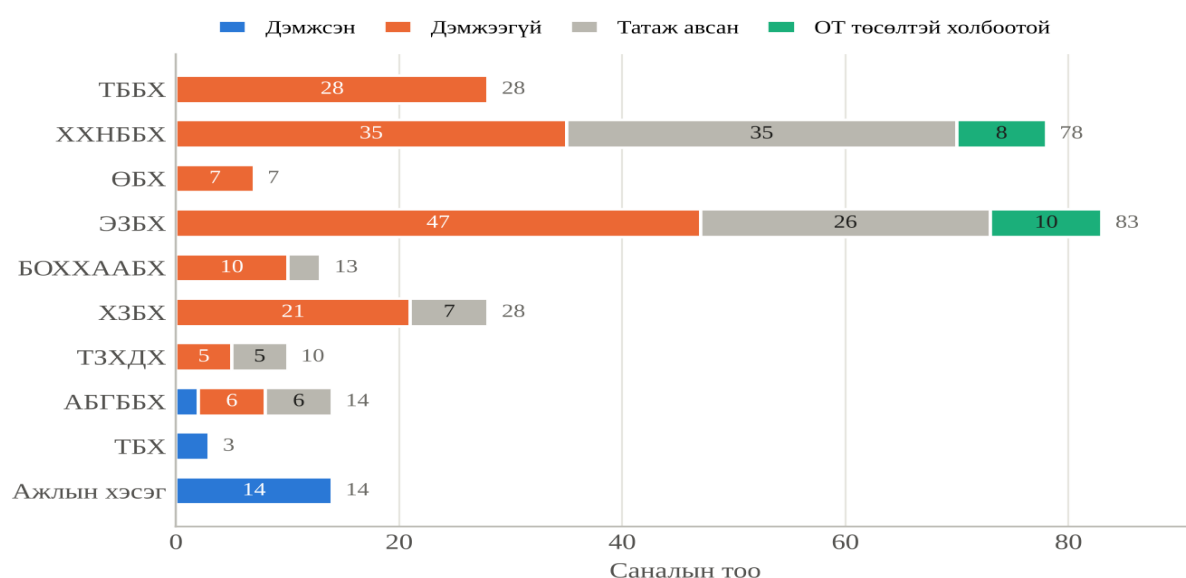
1.1. Хэлэлцүүлгийн явцад гарсан 278 саналын 19 нь Төсвийн байнгын хороогоор дэмжигдсэн байна. Төсвийн төслийн гурав дахь хэлэлцүүлгийн үеэр Байнгын болон дэд хороо, Төсвийн байнгын хороо, түүний Ажлын хэсгийн хуралдаанд УИХ-ын гишүүдээс төсвийн орлого, зарлагыг өөрчлөхтэй холбоотой нийт 278 зарчмын зөрүүтэй санал гаргажээ. Эдгээрээс 50 саналыг холбогдох Байнгын хороо, Ажлын хэсэг дэмжсэн байна.

Хүснэгт 1. Гаргасан болон дэмжигдсэн саналын тоо

№	Байнгын болон дэд хороо, Ажлын хэсэг	Гаргасан санал	Тухайн БХ дэмжсэн	ТБХ дэмжсэн	ТБХ дэмжээгүй	Татаж авсан	ОТ төсөлтэй холбоотой хасагдсан
1	ТББХ	28	1	-	28	-	-
2	ХХНББХ	78	-	-	35	35	8
3	ӨБХ	7	7	-	7	-	-
4	ЭЗБХ	83	-	-	47	26	10
5	БОХХААБХ	13	4	-	10	3	-
6	ХЗБХ	28	17	-	21	7	-
7	ТЗХДХ	10	-	-	5	5	-
8	АБГББХ	14	4	2	6	6	-
9	ТБХ	3	3	3	-	-	-
10	Ажлын хэсэг	14	14	14	-	-	-
	Нийт	278	50	19	159	82	18

Харин Төсвийн байнгын хорооны хуралдаанаар 19 саналыг (6.8%) дэмжсэн бол 159 санал (57.2%) дэмжигдээгүй, 82 саналыг (29.5%) санал гаргасан гишүүд татаж авч үлдсэн 18 санал нь “Оюу толгой” ХХК-ийн ногдол ашгаар санхүүжих буюу ОТ кодтой төслүүдийн санхүүжилтийг өөрчлөх агуулгатай байсан тул эдгээрийг төсвийн төслөөс хассантай холбогдуулан хэлэлцээгүй байна. Түүнчлэн Байнгын болон Дэд хороодоос гаргасан саналуудаас Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны 2 санал (Улсын төсвийн төслийн 1 дүгээр хавсралтын шалгуур үзүүлэлтэд хамаарах, мөнгөн дүнгүй) дэмжигдсэн.

Зураг 1. Саналын тоо, Төсвийн байнгын хорооны шийдвэрээр

Төсвийн байнгын хорооны хуралдаанаар дэмжигдсэн саналын дийлэнх нь Ажлын хэсгийн санал байна. Татаж авсан саналыг цаашид энэхүү дүгнэлтийн тооцоо, үнэлгээнд хамруулаагүй болно.

1.2. Хуулийн төсөлд тусгуулахаар гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналуудын 74.4 хувь нь хөрөнгийн зардалтай холбоотой байна. Гишүүдийн татаж авснаас бусад саналуудыг төсөл, арга хэмжээ, орлого, зарлагын төрөл тус бүрээр задлахад нийт 626 өөрчлөлтийн санал байгаагийн 466 нь хөрөнгийн зардал, 99 нь урсгал зардал, 61 нь зардалд хамааралгүй буюу шалгуур үзүүлэлт, орлого, хуулийн заалтын өөрчлөлттэй холбоотой байна.

Хүснэгт 2. Арга хэмжээний тоо, зардлын төрөл ба саналын төлөвөөр

Зардлын төрөл	Дэмжсэн	Дэмжээгүй	ОТ төсөлтэй холбоотой	Бүгд
Урсгал зардлыг бууруулах	24	33	-	57
Урсгал зардлыг нэмэгдүүлэх	28	13	1	42
Хөрөнгийн зардлыг бууруулах, хасах	97	78	18	193
Хөрөнгийн зардлыг нэмэгдүүлэх, шинээр нэмэх	207	18	11	236
Хөрөнгийн зардал, мөнгөн дүнгүй (нэр, төсөвт өртөг өөрчлөх)	37	-	-	37
Зардалд хамааралгүй	9	52	-	61
Бүгд	402	194	30	626

Тайлбар: Нэг санал хэд хэдэн төсөл, арга хэмжээг хамарсан тул арга хэмжээ тус бүрээр тооцов.

Төсвийн байнгын хороогоор дэмжигдсэн 402 өөрчлөлтийн саналын 341 нь хөрөнгийн зардалтай холбоотой бөгөөд үүний 97 нь хасах, бууруулах, 207 нь шинээр нэмэх,

нэмэгдүүлэх, 37 нь төсөвт өртөг нэмэгдүүлэх, бууруулах, нэр томьёонд өөрчлөлт оруулах арга хэмжээ байна.

1.3. Дэмжигдсэн саналуудаар төсвийн зарлага 2,000.0 тэрбум төгрөгөөр буурч байгаа нь Оюутолгой төслийн ногдол ашгаар санхүүжих төслүүдийг хассантай холбоотой.

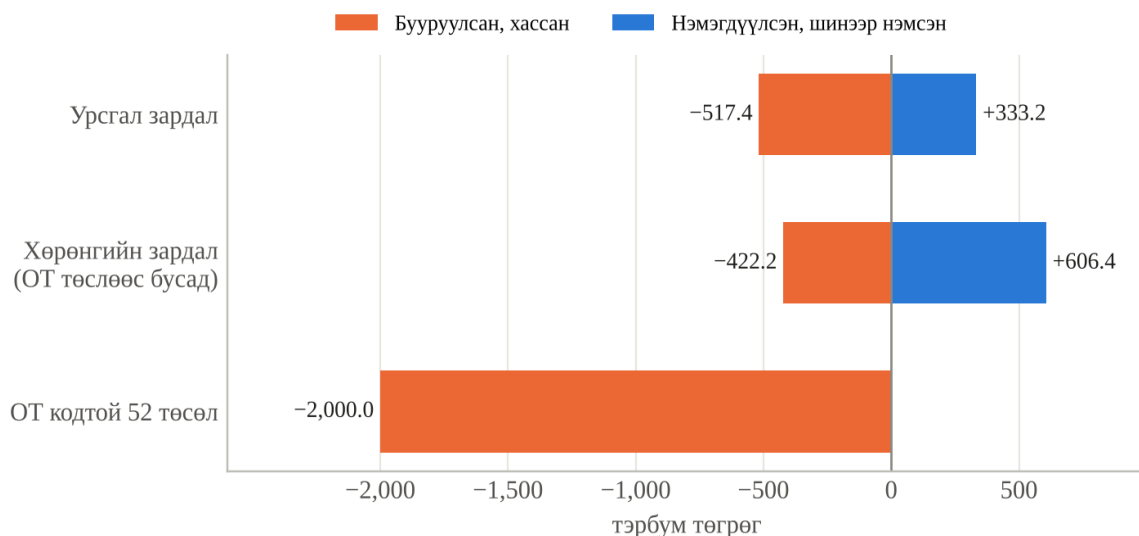
Төсвийн байнгын хороогоор дэмжигдсэн саналуудыг авч үзвэл, урсгал зардлыг 517.4 тэрбум төгрөгөөр бууруулж, 333.2 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлэх, хөрөнгийн зардлыг 2,422.2 тэрбум төгрөгөөр бууруулж, 606.4 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлэхээр байна.

Хүснэгт 3. Саналын мөнгөн дүн, зардлын төрөл ба саналын төлөвөөр (тэрбум төгрөг)

Зардлын төрөл	Дэмжсэн	Дэмжээгүй	ОТ төсөлтэй холбоотой	Бүгд
Урсгал зардлыг бууруулах	-517.4	-811.3	-	-1,328.8
Урсгал зардлыг нэмэгдүүлэх	333.2	302.7	6.0	641.8
Хөрөнгийн зардлыг бууруулах, хасах	-2,422.2	-432.2	-269.7	-3,124.0
Хөрөнгийн зардлыг нэмэгдүүлэх	606.4	45.6	57.5	709.5
Цэвэр өөрчлөлт	-2,000.0	-895.2	-206.2	-3,101.4

Хөрөнгийн зардлын бууралтын 2,000.0 тэрбум төгрөг нь Оюутолгой төслийн ногдол ашгийн орлогыг тэнцвэржүүлсэн орлогоос хасаж, уг орлогоор санхүүжүүлэхээр төлөвлөсөн 52 төслийг Ажлын хэсгийн саналын 1 дүгээр хавсралтаар хассан дүн юм.

Зураг 2. ТБХ-оор дэмжигдсэн саналаар зарлагад гарах өөрчлөлт, тэрбум төгрөг

Үүнийг хасч тооцвол бусад саналууд нийт зарлагын хэмжээг өөрчлөөгүй бөгөөд урсгал зардлыг цэвэр дүнгээр 184.3 тэрбум төгрөгөөр бууруулж, хөрөнгийн зардлыг мөн хэмжээгээр нэмэгдүүлсэн байна.

2. Төсвийн төсөлд тусгуулахаар гаргасан саналууд нь Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 23.1-д заасан шалгуурыг хангасан эсэх талаар

2.1. Төсвийн төслийн өөрчлөлт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 7-д заасан шалгуурыг хангаж байна. Төсвийн байнгын хороогоор дэмжигдсэн саналууд төсвийн зарлагыг 2,939.6 тэрбум төгрөгөөр бууруулж, 939.6 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлэх бөгөөд нийт зарлага 2,000.0 тэрбум төгрөгөөр буурч байна. Тэнцвэржүүлсэн орлого мөн 2,000.0 тэрбум төгрөгөөр багасч байгаа тул алдагдлын хэмжээ

Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн түвшингээс нэмэгдэхгүй. Энэ нь Үндсэн хуулийн 25.1.7-д заасан “Улсын төсвийг хэлэлцэн батлахдаа төсвийн орлого, зарлагын бүтцийг өөрчилж болно. Ингэхдээ Засгийн газрын өргөн мэдүүлсэн төсвийн зарлагын болон алдагдлын хэмжээг нэмэгдүүлж үл болно” гэсэн заалттай нийцэж байна.

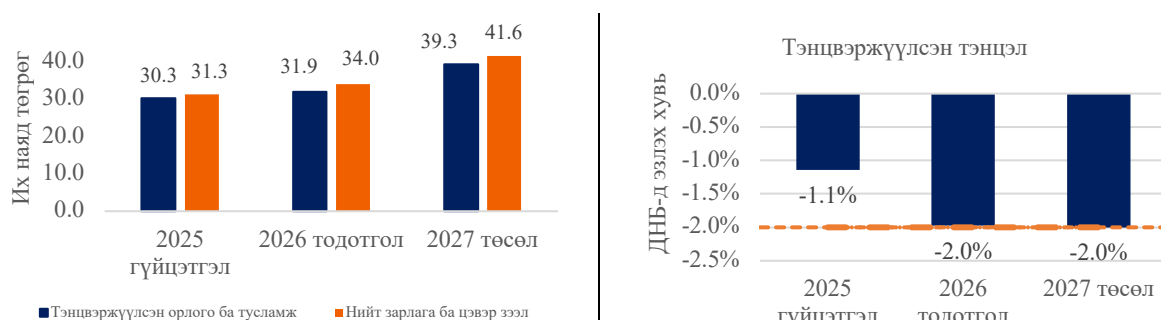
2.2. Дэмжигдсэн саналуудыг тусгасны дараа нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал ДНБ-ий 2.0 хувь байгаа нь Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн түвшинд хэвээр хадгалагдаж байна. Саналуудыг тусгасны дараах нэгдсэн төсвийн үзүүлэлтээр 2027 онд тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн дүн 39,280.0 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 34.1 хувь, нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн 41,586.0 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 36.1 хувь болж, тэнцвэржүүлсэн тэнцэл 2,306.0 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай гарч байна. Алдагдал ДНБ-ий 2.0 хувьтай тэнцэж байгаа нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6.1.2-т заасан хязгаарт нийцэж буй хэдий ч УИХ-ын Чуулганы хэлэлцүүлгийн шатанд зарлага нэмэгдүүлэх аливаа өөрчлөлт хийвэл Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчихөд хүргэнэ.

Хүснэгт 4. Дэмжигдсэн саналыг тусгасны дараах нэгдсэн төсвийн гол үзүүлэлт (тэрбум төгрөг)

Үзүүлэлт	2025 гүйцэтгэл	2026 тодотгол	2027 төсөл	Саналын нөлөө	2027 төсөл (саналын дараа)	Өөрчлөлт (2027–2026)	Өсөлт, %
Тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламж	30,303.2	31,930.4	41,280.0	(2,000.0)	39,280.0	7,349.6	23.0
Нийт зарлага ба цэвэр зээл	31,331.0	33,951.6	43,586.0	(2,000.0)	41,586.0	7,634.4	22.5
Урсгал зардал	24,237.8	26,033.6	33,583.2	(184.3)	33,398.9	7,365.3	28.3
Хөрөнгийн зардал	7,074.0	8,408.4	10,333.3	(1,815.7)	8,517.6	109.2	1.3
Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	19.2	(490.4)	(330.5)	-	(330.5)	159.9	(32.6)
Нэгдсэн төсвийн тэнцэл	(1,027.9)	(2,021.2)	(2,306.0)	(0.0)	(2,306.0)	-284.8	14.1
Тэнцэл, ДНБ-д эзлэх хувь	(1.1)	(2.0)	(2.0)		(2.0)	0.0	0.0
Нэрлэсэн ДНБ	89,937.1	102,400.0	115,300.0	-	115,300.0	12,900.0	12.6

Монгол Улсын 2026 оны төсвийн тодотголтой харьцуулахад 2027 онд тэнцвэржүүлсэн орлого 23.0 хувиар, нийт зарлага 22.5 хувиар өсөхөөр байна. Зарлагын өөрчлөлтийн 96.5 хувийг урсгал зардал эзэлж, урсгал зардал 28.3 хувиар нэмэгдэн ДНБ-ий 29.0 хувьд хүрч байна. Энэ нь нэрлэсэн ДНБ-ий өсөлт (12.6%-)-өөс давж байгаа бөгөөд орлогын төлөвлөгөө биелэхгүй тохиолдолд урсгал зардлыг танах боломж хязгаарлагдмал тул алдагдлын хязгаар зөрчихдөх эрсдэл өндөр байгааг харуулж байна.

Зураг 3. Нэгдсэн төсвийн гол үзүүлэлтүүдийн харьцуулалт, хувиар

2.3. Нэгдсэн төсвийн 2027 оны зарлагын өсөлт төсвийн тусгай шаардлагыг хангаагүй хэвээр байна. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6.1.3-т тухайн жилийн төсвийн нийт зарлагын өсөлт нь тухайн жилийн өмнөх дараалсан 12 жилийн эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлтийн дунджаас ихгүй байхаар заасан. Монгол Улсын 2026 оны төсвийн тодотголтой харьцуулахад 2027 онд нийт зарлага 22.5 хувиар өсөхөөр байгаа нь эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий 2015-2026 оны дундаж өсөлт болох 13.1 хувиас хэтэрснээр тус тусгай шаардлага зөрчигдсөн хэвээр байна.

2.4. Төсвийн тухай хуулийн 6.2.6.а-д заасан шаардлагыг дэмжигдсэн саналууд хангаж байна. Төсвийн байнгын хороогоор дэмжигдсэн саналуудын хувьд 2027 онд зарлага нэмэгдүүлэх тохиолдол бүрт бусад төсөл, арга хэмжээний зардлыг мөн хэмжээгээр бууруулж эх үүсвэрийг нь тодорхойлсон байна. Гэвч аймаг, нийслэлийн үнэт цаас гаргах дээд хэмжээг 300.0 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлсэн нь орон нутгийн өрийн дээд хязгаарыг өсгөж, Засгийн газрын өрийн үлдэгдлийн хэмжээнд нөлөөлөхөөр байна.

2.5. Шинээр нэмж байгаа төсөл, арга хэмжээний ихэнх хэсэг нь Төсвийн тухай хуулийн 29 дэх заалтын холбогдох шалгуурыг хангасан эсэх нь тодорхойгүй байна. Төсвийн байнгын хороогоор дэмжигдсэн шинэ төсөл, арга хэмжээнд дараах зөрчил, дутагдал илэрч байна. Үүнд:

2.5.1. Шинээр нэмсэн 167 төсөл, арга хэмжээний 58-д хэрэгжих хугацааг заагаагүй бөгөөд 2027 онд санхүүжих дүн нь төсөвт өртгийн гуравны нэгээс бага байгаа тул Төсвийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.3.5-д заасан “шинээр эхлэх барилга, байгууламж, хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх хугацаанд тэнцүү хуваарилсан хэмжээнээс багагүй байхаар тооцож, гурван жилд багтаан санхүүжүүлж, дуусгах” шаардлагыг хангах боломжгүй нөхцөлийг бүрдүүлж байна. Эдгээр төслийн нийт төсөвт өртөг 972.9 тэрбум төгрөг байхад 2027 онд 166.4 тэрбум төгрөг санхүүжүүлэхээр байна (Хавсралт В).

2.5.2. Шинээр нэмсэн барилга, байгууламжийн хөрөнгө оруулалтын 105 төслийн 58 төсөлд техник, эдийн засгийн үндэслэл, батлагдсан зураг төсөв, хуульд заасан бусад зөвшөөрлийн талаарх мэдээлэл нь саналын томъёолол болон түүний хавсралтад тусгагдаагүй тул Төсвийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.4-т заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг тогтоох боломжгүй байна.

2.5.3. Шинээр нэмсэн барилга байгууламжийн 1,181.2 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй, 290.7 тэрбум төгрөгийн санхүүжих дүнтэй, 105 төсөл, арга хэмжээний хувьд Төсвийн тухай хуулийн 29¹ дүгээр зүйлийн 29¹.2.2-т заасан “сүүлийн хоёр жилийн хугацаанд хийгдсэн магадлалаар баталгаажсан төсөвтэй байх” шаардлагыг хангасан эсэхийг нотлох магадлалын дүгнэлтийн дугаар, огноо ирүүлсэн баримтад байхгүй байна.

3. Төсвийн төсөлд тусгуулахаар байнгын хороо, ажлын хэсгээс гаргасан саналуудын 2027 оны төсвийн төсөлд үзүүлэх нөлөө

3.1. Урсгал зардлыг цэвэр дүнгээр 184.3 тэрбум төгрөгөөр бууруулсан нь 2027 оны төсвийн төсөлд өгсөн Зөвлөлийн зөвлөмжид нийцсэн байна. Дэмжигдсэн саналуудаар 24 арга хэмжээний урсгал зардал 517.4 тэрбум төгрөгөөр буурч, 28 арга хэмжээний урсгал зардал 333.2 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж байна. Бууруулсан урсгал зардлын дийлэнх хэсгийг Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын урсгал зардалд хамаарах цалин, тэтгэмж, сангуудаас бусад зардлаас 6.5 хувиар (261.3 тэрбум), Евразийн хөгжлийн банкны гишүүнчлэлийн хураамж (69.4 тэрбум), “Chromebook” худалдан авах хүүгийн татаас (30.0 тэрбум), Авто

замын сангийн зардал (20.0 тэрбум төгрөг) зэрэг байна. Нэмэгдүүлсэн зардлын дийлэнх нь нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмж (120.1 тэрбум), ерөнхий боловсролын сургуулийн 6, 7 дугаар ангийн үдийн хоол (50.0 тэрбум төгрөг)-ны зардал байна. Урсгал зардлыг бууруулах нь Зөвлөлөөс өмнө өгч байсан дүгнэлт, зөвлөмжтэй нийцэж байгаа хэдий ч нийт ерөнхийлөн захирагчдын зардлыг ижил хувиар бууруулж буй нь тэдний үндсэн чиг үүрэг, үйл ажиллагааны онцлогийг харгалзан нарийвчилсан тооцоонд тулгуурлаагүй тул төсвийн гүйцэтгэлийн явцад буюу тодотголоор эргэн нэмэгдэх эрсдэлтэй.

3.2. Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээнүүдийн 2027 онд санхүүжих дүнг хасах, бууруулах замаар эх үүсвэр гаргаж авчээ. Нийт 57 төсөл, арга хэмжээг төсвийн төслөөс бүхэлд нь хасаж, 40 төсөл, арга хэмжээний 2027 онд санхүүжих дүнг бууруулсан байна. Хасагдсан төсөл, арга хэмжээний 52 нь ОТ кодтой төсөл байна. Түүнчлэн 2028–2029 онд шилжих төслүүдийн 2027 оны санхүүжилтийг зам, тээврийн салбарт 20.9 хувиар, бусад салбарт ижил 10 хувиар хассан нь нийт 271.0 тэрбум төгрөг болж байгаа бөгөөд энэ нь ихэнх хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээнүүдийн 2027 онд санхүүжих дүнг бууруулж байна. Энэхүү бууралт нь төсөл, арга хэмжээг 3 жилийн дотор санхүүжүүлж дуусгах хуулийн хэрэгжилтийг алдагдуулаад зогсохгүй төслийн хэрэгжилтийг удаашруулах, дараагийн онуудын санхүүжилтийн хэрэгцээг нэмэгдүүлнэ.

3.3. Хөрөнгө оруулалтын 167 төсөл, арга хэмжээ шинээр нэмэгдсэн нь ирэх онуудын хөрөнгийн зардлын санхүүжилтийн дарамтыг бий болгохоор байна. Дэмжигдсэн саналаар 167 төсөл, арга хэмжээг шинээр нэмж (Ажлын хэсгийн саналын 2, 3 дугаар хавсралтаар 120, 5 дугаар хавсралтаар 46, Төсвийн байнгын хорооны саналаар 1), шинээр нэмсэн төслүүдийн нийт төсөвт өртөг 1,425.6 тэрбум төгрөг, 2027 онд санхүүжих дүн 525.2 тэрбум төгрөг болж, төсөвт өртгийн 36.8 хувийг санхүүжүүлэхээр байна. Үлдэх 900.4 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт дараагийн жилүүдийн төсөвт шилжихээр байна.

Хүснэгт 5. Хөрөнгийн зардалд шинээр нэмсэн, нэмэгдүүлсэн төсөл, арга хэмжээ (дэмжигдсэн)

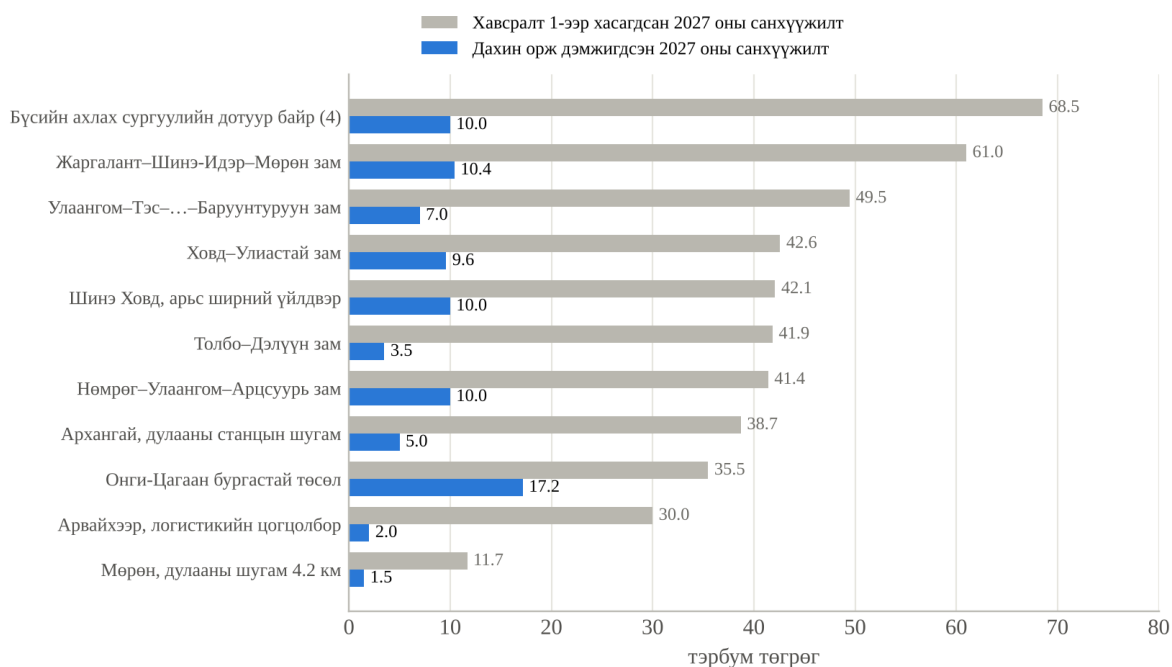
Үзүүлэлт	Шинээр нэмсэн	
	Төсөвт өртөг	2027 онд санхүүжих дүн
Төсөл, арга хэмжээний тоо	167	167
Өөрчлөлтийн дүн, тэрбум төгрөг	1,425.6	525.2

3.4. Хасагдсан ОТ кодтой 52 төслөөс 14 нь өөр хавсралтаар улсын төсвийн эх үүсвэрээр эргэн орж, дэмжигдсэн нь ирэх жилүүдийн төсвийн зарлагыг өсгөх нөлөөтэй. Ажлын хэсгийн саналын 1 дүгээр хавсралтаар ОТ кодтой 52 төслийг хассан боловч Ажлын хэсгийн саналын 2, 3, 5 дугаар хавсралтаар тэдгээрийн 14 нь 11 төсөл, арга хэмжээ болж улсын төсвийн эх үүсвэрээр санхүүжигдэхээр дахин тусгагдаж, Төсвийн байнгын хорооны хуралдаанаар дэмжигдсэн байна. Эдгээр төслийн хасагдсан төсөвт өртөг 462.9 тэрбум төгрөг байсан бол дахин орохдоо нийт 462.2 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй, 2027 онд 86.2 тэрбум төгрөгийн санхүүжилттэй байхаар болсон байна. Өөрөөр хэлбэл, эдгээр төслийн нийт төсөвт өртөг 0.7 тэрбум төгрөгөөр л хасагдан буцаж орсон боловч 2027 оны санхүүжилт нь нийт төсөвт өртгийн 18.6 хувьтай тэнцэж, үлдэх 376.0 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийн хэрэгцээ ирэх онуудад шилжиж байна (Хавсралт Б).

Хүснэгт 6. Улсын төсвийн эх үүсвэрээр эргэн орсон ОТ кодтой төслүүд (тэрбум төгрөг)

№	Төсөл	Дахин орсон хавсралт	ОТ кодтой хасагдсан төсөвт өртөг	Дахин орсон төсөвт өртөг	2027 онд санхүүжих дүн
1	Ховд–Улиастай зам	Хав.3 (№32)	42.6	70.0	9.6
2	Бүсийн ахлах сургуулийн дотуур байр (4)	Хав.5 (АХ-5.19)	68.5	68.5	10.0
3	Жаргалант–Шинэ-Идэр–Мөрөн зам	Хав.3 (№38) ба Хав.5 (АХ-5.13)	61.0	61.9	10.4
4	Улаангом–Тэс–Баруунтуруун зам	Хав.5 (АХ-5.20)	49.5	49.5	7.0
5	Шинэ Ховд, арьс ширний үйлдвэр	Хав.2 (№88)	42.1	42.1	10.0
6	Толбо–Дэлүүн зам	Хав.3 (№35)	41.9	41.9	3.5
7	Нөмрөг–Улаангом–Арцсуурь зам	Хав.5 (АХ-5.10)	41.4	41.4	10.0
8	Архангай, дулааны станцын шугам	Хав.2 (№110)	38.7	38.7	5.0
9	Онги-Цагаан бургастай төсөл	Хав.2 (№1) ба Хав.5 (АХ-5.6)	35.5	30.6	17.2
10	Мөрөн, дулааны шугам 4.2 км	Хав.5 (АХ-5.13)	11.7	11.7	1.5
11	Арвайхээр, логиcтикийн цогцолбор	Хав.2 (№82)	30.0	6.0	2.0
	Бүгд		462.9	462.2	86.2

Зураг 4. Хасагдсан ОТ кодтой төслийн болон дахин орсон төслийн 2027 оны санхүүжилт

Үүнээс гадна Ажлын хэсгийн саналын 1 дүгээр хавсралтаар хасагдсан “Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах тоног төхөөрөмж /Улсын хэмжээнд/” (50.0 тэрбум) болон “Боловсролын салбарын сургалтын орчин, тоног төхөөрөмжийн хүртээмжийг сайжруулах төсөл /Улсын хэмжээнд/” (75.0 тэрбум төгрөг) төслүүдтэй ижил зориулалттай “Эрүүл мэндийн салбарын тоног төхөөрөмж /Улсын

хэмжээнд/” (50.0 тэрбум), “Боловсролын салбарын тоног төхөөрөмж /Улсын хэмжээнд/” (65.0 тэрбум төгрөг) арга хэмжээ 3 дугаар хавсралтаар нь нэмэгдсэн байна. Эдгээрийг нэр, байршлын хувьд ялгаатай тул дээрх тоонд оруулаагүй ч агуулгын хувьд ОТ эх үүсвэрээс хасагдсан зардал улсын төсөвт шилжсэн гэж үзэж байна.

3.5. Нэмэгдэж буй хөрөнгийн зардлын 40.8 хувийг тоног төхөөрөмжийн зардал эзэлж байгаа ч зардлын зориулалтыг тодорхой зааж өгөх хэрэгтэй. Дэмжигдсэн саналаар нэмэгдэж буй 525.2 тэрбум төгрөгийн хөрөнгийн зардлыг эдийн засгийн ангиллаар авч үзэхэд барилга байгууламж 55.3 хувь, тоног төхөөрөмж 40.8 хувь, их засвар 3.3 хувийг тус тус эзэлж байна. Эндээс үзэхэд, 11 ТЕЗ-ийн 47 төсөл, арга хэмжээний ихэнх нь “салбарын тоног төхөөрөмж” гэсэн ерөнхий нэртэй, тоо хэмжээ, үр дүнгийн үзүүлэлт нь тодорхойгүй байгаа нь зардлын үр ашгийг үнэлэх боломжийг хязгаарлаж байна.

Хүснэгт 7. Нэмэгдүүлэх хөрөнгийн зардал, эдийн засгийн ангиллаар (дэмжигдсэн)

Эдийн засгийн ангилал	Арга хэмжээний тоо	Дүн, тэрбум төгрөг	Эзлэх хувь
I. Барилга байгууламж	105	290.7	55.3
II. Их засвар	10	17.3	3.3
III. Тоног төхөөрөмж	47	214.3	40.8
IV. ТЭЗҮ	5	3.0	0.6
Бүгд	167	525.2	100.0

3.6. ТБХ-оор дэмжигдсэн зарчмын зөрүүтэй саналаар 2027 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд тусгагдсан 36 төсөл, арга хэмжээний төсөвт өртөг 218.7 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж байна. Ажлын хэсгийн саналын 2, 3, 5 дугаар хавсралтаар 2027 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд УТ кодтой тусгагдсан 36 төсөл, арга хэмжээний төсөвт өртгийг нийт 740.2 тэрбум төгрөг байсныг 218.7 тэрбум төгрөгөөр буюу 29.6 хувиар нэмэгдүүлсэн байна (Хавсралт А). Эдгээрээс зөвхөн 11 төслийн 2027 оны санхүүжилтийг 45.2 тэрбум төгрөгөөр нэмсэн. Төсөвт өртөг нэмэгдсэн төслийн 26 нь 2027 онд дуусахаар төлөвлөгдсөн бөгөөд тэдгээрийн 15 төслийн нэмэгдсэн төсөвт өртгийг 2027 онд санхүүжүүлэхээр тусгаагүй нь хэрэгжих хугацаа сунжрах, дараа оны төсөвт нэмэлт дарамт үүсгэх эрсдэлтэй. Мөн 11 төслийн төсөвт өртөг 50-аас дээш хувиар нэмэгдсэн бөгөөд төсөвт өртөг нэмэгдсэн үндэслэл, магадлалын дүгнэлтийн мэдээллийг саналд тусгаагүй байна.

Хүснэгт 8. Төсөвт өртөг нэмэгдсэн төслийн нэгтгэл, ерөнхийлөн захирагч/салбараар

Салбар	Төслийн тоо	Төлөвлөгөөний төсөвт өртөг	Өртгийн нэмэгдэл	Өсөлт, %	2027 оны санхүүжилтийн нэмэгдэл
Боловсрол	13	203.9	45.4	22.3	1.2
Зам, тээвэр	8	208.6	96.8	46.4	25.8
Соёл, спорт	3	43.9	10.6	24.1	4.1
Барилга, хот байгуулалт	3	32.4	9.8	30.2	0.6
Эрүүл мэнд	3	57.3	15.9	27.8	13.5
Эрчим хүч	2	11.8	12.5	105.8	-
Бусад	4	182.3	27.6	15.2	-
Бүгд	36	740.2	218.7	29.6	45.2

Тайлбар: Тэрбум төгрөгөөр. “Бусад”-д Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар (2), Эдийн засаг, хөгжлийн яам (1), Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам (1)-ны төслийг оруулав.

3.7. Шинээр нэмж буй хөрөнгө оруулалтын 59.9 хувь нь Улсын хөгжлийн 2027 оны төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй байна. Төсвийн байнгын хороогоор дэмжигдсэн 167 шинэ төсөл, арга хэмжээг Улсын хөгжлийн 2027 оны төлөвлөгөөтэй тулгахад 67 нь жилийн төлөвлөгөөний арга хэмжээтэй нийцэж (2027 онд 268.9 тэрбум, нийт төсөвт өртөг 709.0 тэрбум төгрөг), 100 нь нийцэхгүй (2027 онд 256.4 тэрбум, нийт төсөвт өртөг 716.6 тэрбум төгрөг) байна. Шинэ төслүүдийн 3/5 нь хөгжлийн бодлогын баримт бичигт тусгагдаагүй байгаа нь төсвийн хөрөнгө оруулалтыг хөгжлийн төлөвлөлттэй уялдуулах зарчмыг сулруулж байна.

Хүснэгт 10. Шинээр нэмсэн хөрөнгө оруулалтын Улсын хөгжлийн 2027 оны төлөвлөгөөнд нийцэх байдал

Үзүүлэлт	Нийцсэн	Нийцээгүй	Бүгд
Төсөл, арга хэмжээний тоо	67	100.0	167
2027 онд санхүүжих дүн, тэрбум төгрөг	268.9	256.3	525.2
Төсөвт өртөг, тэрбум төгрөг	709.0	716.6	1,425.6

Зураг 5. Шинээр нэмсэн төсөл, арга хэмжээ: Хөгжлийн төлөвлөгөө болон ТТХ-ийн 29.3.5-д нийцэх байдал

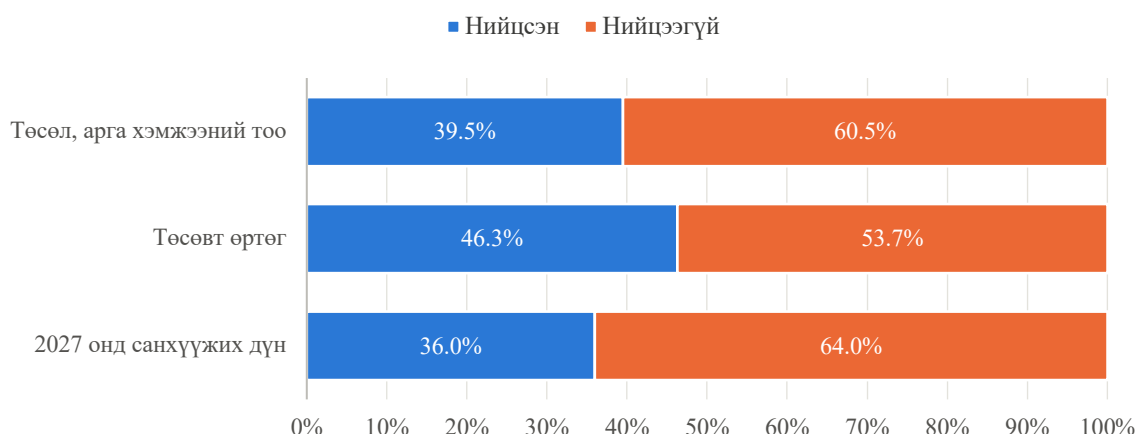
3.8. Шинээр нэмэгдэж буй 167 төсөл, арга хэмжээний 66 нь буюу 39.5 хувь нь Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцэж байна. Нийцсэн 66 төслийн нийт төсөвт өртөг 660.3 тэрбум төгрөг (46.3%), 2027 онд санхүүжих дүн 189.1 тэрбум төгрөг (36.0%) байна. Харин үлдсэн 101 төсөл, арга хэмжээ буюу 60.5 хувь нь таван жилийн үндсэн чиглэлд тусгагдсан зорилт, арга хэмжээтэй холбогдохгүй бөгөөд эдгээрт 2027 онд 336.1 тэрбум төгрөг буюу шинэ хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн санхүүжилтийн 64.0 хувийг зарцуулахаар байна.

Хүснэгт 11. Шинээр нэмэгдэж буй төслүүдийн Монгол Улсыг хөгжүүлэх 5 жилийн үндсэн чиглэлд нийцэх байдал

Үзүүлэлт	Нийцсэн	Нийцээгүй	Бүгд	Нийцсэн хувь
Төсөл, арга хэмжээний тоо	66	101	167	39.5
Төсөвт өртөг, тэрбум төгрөг	660.3	765.3	1,425.6	46.3
2027 онд санхүүжих дүн, тэрбум төгрөг	189.1	336.1	525.2	36.0
2027 оны санхүүжилт, төсөвт өртгийн хувь	28.6	43.9	36.8	-

Төсөл, арга хэмжээний тоогоор харьцуулахад нийцээгүй төсөл давамгайлж байгаа ч төсөвт өртгөөр авч үзвэл нийцсэн, нийцээгүй бүлгийн зөрүү харьцангуй бага байна.

Зураг 6. Шинээр нэмэгдэж буй төслүүдийн Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцэх байдал, эзлэх хувиар

Учир нь Монгол Улсыг хөгжүүлэх 2026-2030 оны таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцсэн төслийн ихэнх нь олон жил үргэлжлэх барилга байгууламж бөгөөд 2027 онд төсөвт өртгийнхөө 28.6 хувийг л санхүүжүүлэхээр байгаа бол нийцээгүй төслүүдийн 2027 оны санхүүжилт төсөвт өртгийн 43.9 хувьд хүрч байна. Өөрөөр хэлбэл, 2027 оны төсвийн хөрөнгө оруулалтын нэмэлт эх үүсвэрийн дийлэнх нь урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тусгагдаагүй төсөл, арга хэмжээнд хуваарилагдаж байна.

Дүгнэлт

Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс Монгол Улсын 2027 оны төсвийн тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийн гурав дахь хэлэлцүүлгийн явцад төсөвт тусгуулахаар гарсан саналуудтай холбогдуулан дараах дүгнэлтийг өгч байна. Үүнд:

1. **Зарчмын зөрүүтэй саналуудын хуульд нийцсэн байдал, үндэслэлийг сайжруулах шаардлагатай байна.** Нийт гаргасан 278 саналаас Төсвийн байнгын хорооны хуралдаанаар 19 саналыг (6.8%) дэмжсэн бол 159 санал (57.2%) дэмжигдээгүй, 82 саналыг (29.5%) санал гаргасан гишүүд татаж авсан нь төсвийн хэлэлцүүлгийн явцад гарсан саналууд үндэслэл, хуулийн шаардлагыг хангасан байдал хангалтгүй байгааг харуулах үзүүлэлт гэж үзэж байна. Мөн шинээр нэмэгдсэн 167 төсөл, арга хэмжээний 58 нь Төсвийн тухай хуулийн 29.3.5-д нийцэхгүй, зарим төслийн техник эдийн засгийн үндэслэл, магадлалын мэдээлэлгүй байгаа нь хэлэлцүүлгийн шатанд нэмэгдэж буй хөрөнгө оруулалтыг сонгох шалгуур, эрэмбэ дараалал тодорхойгүй хэвээр байгааг илтгэнэ.
2. **Зарчмын зөрүүтэй саналуудад төсвийн бодлого, эрсдэл, үр дүн, шалгуур үзүүлэлтийг сайжруулахад чиглэсэн саналууд хэлэлцэгдэж байгааг зөв хандлага хэмээн үзэж байна.** Төсвийн хэлэлцүүлгийн явцад гарч буй саналуудаас 61 санал буюу 10 хувь нь шалгуур үзүүлэлт, орлого, хуулийн заалтыг сайжруулахтай холбоотой саналууд байгаа нь сайн хандлага хэдий ч дийлэх нь хөрөнгийн болон урсгал зардалтай холбоотой санал хэвээр байна.
3. **Урсгал зардлыг цэвэр дүнгээр 184.3 тэрбум төгрөгөөр бууруулсан нь Зөвлөлийн зөвлөмжид нийцэж байна.** Урсгал зардлыг бууруулах 1,328.8 тэрбум төгрөгийн санал

гарснаас 517.4 тэрбум төгрөгийн санал нь дэмжигдэж, цэвэр дүнгээр 184.3 тэрбум төгрөгөөр буурсан нь төсвийн хэлэлцүүлгийн явцад гарсан эерэг үр дүн гэж үзэж байна.

4. **Төсвийн төслийн хэлэлцүүлгийн шатанд гарсан өөрчлөлт нь холбогдох хуулийн шаардлагыг хангасан байдалд анхаарал хандуулах хэрэгтэй.** Төсвийн төслийг хэлэлцэх явцад орсон өөрчлөлт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 7-д заасан шалгуур, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6.1.2-т заасан тусгай шаардлагыг хангаж байгаа боловч Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6.1.3-т заасан тусгай шаардлагыг зөрчсөн хэвээр байна.
5. **Монгол Улсын нэгдсэн төсөв ба хөгжлийн бодлогын уялдааг төсвийн хэлэлцүүлгийн явцад анхаарах хэрэгтэй.** Шинээр нэмэгдсэн 167 төсөл, арга хэмжээний 59.3 хувь нь Улсын хөгжлийн 2027 оны төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй, 66 нь буюу 39.5 хувь нь Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцэж байгааг анхаарч цаашид төсвийн төсөл, хэлэлцүүлгийн явцад гарч байгаа саналуудыг хөгжлийн төлөвлөгөөнд нийцэж буй эсэхийг нягталдаг байх шаардлагатай.
6. **Төсвийн байнгын хороогоор дэмжигдсэн саналаар шинээр нэмэгдэж буй 167 төсөл, арга хэмжээний 60.5 хувь нь Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд тусгагдаагүй байна.** Шинээр нэмэгдэж буй төслүүдийн 2027 оны санхүүжилтийн 64.0 хувь буюу 336.1 тэрбум төгрөг хөгжлийн урт, дунд хугацааны бодлогод тусгагдаагүй төсөл, арга хэмжээнд чиглэж байгаа нь төсвийн хөрөнгө оруулалтыг хөгжлийн бодлого, төлөвлөлттэй уялдуулах зарчмыг сулруулж, төсвийн зарлагын үр ашгийг бууруулах эрсдэлтэй гэж үзэж байна.
7. **Урсгал зардал, хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээнүүдийн 2027 онд санхүүжих дүнг хасах, бууруулах замаар эх үүсвэр бий болгож зарим зардал, төсөл, арга хэмжээнүүдийг нэмж байгаа нь Төсвийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг сулруулж, ирэх онуудын төсвийн санхүүжилтийн дарамтыг нэмэгдүүлж байна.** Шинээр нэмсэн 167 төсөл, арга хэмжээний нийт төсөвт өртөг 1,425.6 тэрбум төгрөг, 2027 онд санхүүжих дүн нь үүний 36.8 хувь, мөн 36 төслийн төсөвт өртөг 218.7 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж байгаа нь дунд хугацаанд хөрөнгийн зардлын дарамтыг нэмэгдүүлэх эрсдэлтэй байна. Үүнээс гадна төсөл, арга хэмжээний санхүүжилтийн дүнг бууруулах болон шинээр нэмж байгаа төсөл, арга хэмжээний тухайн жилийн санхүүжилтийн хэмжээ нь Төсвийн тухай хуулийн 29.3.5 дахь “шинээр эхлэх барилга, байгууламж, хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх хугацаанд тэнцүү хуваарилсан хэмжээнээс багагүй байхаар тооцож, гурван жилд багтаан санхүүжүүлж, дуусгах” гэсэн заалтын хэрэгжилтэд сөргөөр нөлөөлж байна.
8. **Оюутолгой төслийн ногдол ашгийн 2,000.0 тэрбум төгрөгийн орлогыг тэнцвэржүүлсэн орлогоос хасаж, түүгээр санхүүжих 52 төсөл, арга хэмжээг хассан ч улсын төсвийн хөрөнгөөр 14 төсөл нь санхүүжихээр болсон байна.** Хасагдсан төслүүдээс 14 нь 462.2 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэйгээр улсын төсвийн эх үүсвэрээр санхүүжихээр төсөвт тусгагдан эргэн орж ирсэн нь энэ өөрчлөлтийн үр нөлөөг тодорхой хэмжээгээр бууруулж, ирэх онуудын төсөвт 376.0 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийн үүрэг үлдээж байна.

Зөвлөмж

1. **Хэлэлцүүлгийн явцад гарсан саналуудын Төсвийн тухай хуульд нийцтэй байдлыг хангах.** Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нар жилийн төсөв, төсвийн тодотголын төсөлд

тусгах хөрөнгө оруулалтын саналыг бэлтгэхдээ Төсвийн тухай хуулийн 28 дугаар зүйл, 29 дүгээр зүйл, 29¹ дүгээр зүйлд заасан шаардлагыг хангаж боловсруулсан төслийг Сангийн яаманд хүргүүлж хянуулдаг. Харин төсвийн төслийг УИХ-ын чуулганы хуралдаанаар хэлэлцэх явцад гарч буй төсөвт шинээр тусгах аливаа төсөл, төсвийн санал нь Төсвийн тухай хуулийн эдгээр шаардлагыг бүрэн хангаагүй, ямар нэг судалгаа тооцоогүй, зураг төсөвгүй барилга объектыг төсөвт тусгах санал гаргах тохиолдол байсаар байна. Үүнийг Байнгын хороодын хуралдаанаар хэлэлцүүлж санал хураалгаж байгаа нь Төсвийн тухай хуультай зөрчилдөж байна. Нэгэнт гишүүдийн гаргаж хэлэлцүүлээд, санал хураалгасан төслийг Төсвийн тухай хуульд нийцсэн эсэх талаар дүгнэлт гаргахаар зохицуулж ирсэн нь алдаатай байна. Иймээс цаашид Төсвийн тухай хууль, УИХ-ын дэгийн тухай хууль, УИХ-ын Хяналт шалгалтын тухай хуулиудын нийцлийг хангаж, УИХ-ын гишүүдээс гаргаж санал хураалгах аливаа төсөл нь Төсвийн тухай хуулийн 28, 29, 29¹ заалтуудад нийцсэн байх шаардлагыг мөрдүүлэх нь зүйтэй гэж үзэж байна.

2. ***Хэлэлцүүлгийн явцад гарч буй саналууд нь хөгжлийн бодлого, төлөвлөлттэй уялдаатай эсэхийг хянаж, уялдах байдлыг сайжруулах.*** Хэлэлцүүлгийн явцад олон тооны санал гарч байгаа боловч тэдгээрийн хөгжлийн бодлого төлөвлөлттэй уялдаатай байдлыг хянах, магадлах тогтолцоо байхгүй байна. Энэ болон өмнөх зөвлөмжид тусгагдсан шалтгаанаар гишүүдийн санал дэмжигдэхгүй байх, татан авах нөхцөл бүрдэж байгаад дүгнэлт хийж, цаашид сайжруулах арга хэмжээг авах шаардлагатай.
3. ***Монгол Улсын төсөв ба хөгжлийн бодлогын уялдааг хэлэлцүүлгийн түвшинд сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх.*** Хэлэлцүүлгийн явцад гарч буй саналуудын Монгол Улсын хөгжлийн 2027 оны төлөвлөгөөнд тусгагдсан байдал, Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд нийцэж байгаа байдлыг хянах, хөгжлийн төлөвлөгөөнд нийцсэн төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх нь зүйтэй гэж үзэж байна.

ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ЗӨВЛӨЛ

2026 оны 10 дугаар сарын 29-ний өдөр

**ХАВСРАЛТ А. ЗАРЧМЫН ЗӨРҮҮТЭЙ САНАЛААР ТӨСӨВТ ӨРТӨГ
НЭМЭГДСЭН ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭ**

№	Төслийн код	Төсөл, арга хэмжээний нэр	Дуус ах он	Төсөвт өртөг (төлөвлөгөө)	Өртгийн нэмэгдэл	Нэмэгдсний дараах өртөг	Өсөлт, %	2027 санхүүжилтийн нэмэгдэл	Эх сурвалж
1	УТ201400470	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Хөвсгөл, Арбулаг сум/	2027	4,909.5	193.0	5,102.5	3.9	193.0	Хав.3, №57
2	УТ2101501258	Сургуулийн барилга, 960 суудал, спорт заал /Хөвсгөл, Мөрөн сум, 8 дугаар баг, Дэлгэрмөрөн цогцолбор сургууль/	2027	14,716.9	2,577.0	17,293.9	17.5	500.0	Хав.3, №60
3	УТ2301514895	Монгол Улсын Их сургуулийн Хууль зүйн сургуулийн хичээлийн 3 дугаар байрыг буулгаж барих ажлын үлдэгдэл санхүүжилт /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2027	46,880.3	2,409.0	49,289.3	5.1	-	Хав.3, №47
4	УТ2401502374	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Архангай, Өлзийт сум/	2027	3,199.7	274.1	3,473.8	8.6	-	Хав.3, №3
5	УТ2401502386	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Булган, Сайхан сум/	2027	5,059.3	3,428.3	8,487.6	67.8	500.0	Хав.3, №10
6	УТ2401502395	Сургуулийн барилга, 1500 суудал /Дархан-Уул, Дархан сум/	2027	24,859.5	1,821.9	26,681.4	7.3	-	Хав.3, №14
7	УТ2401502397	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 960 суудал /Дархан-Уул, Дархан сум, 10 дугаар баг, Оюуны ирээдүй цогцолбор сургууль/	2027	16,511.4	2,886.8	19,398.2	17.5	-	Хав.3, №13
8	УТ2401502455	Монгол Улсын Консерваторын цогцолборын барилга /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2027	26,993.3	17,670.9	44,664.2	65.5	-	Хав.3, №46
9	УТ2601500749	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Увс, Өндөрхангай сум/	2027	11,989.5	1,901.2	13,890.7	15.9	-	Хав.3, №36
10	УТ2601501777	Сургуулийн өргөтгөлийн барилга, 640 суудал /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 33 дугаар хороо, 13 дугаар сургууль/	2028	20,008.9	1,209.5	21,218.4	6.0	-	Хав.3, №40
11	УТ2601502103	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Дорнод, Хэрлэн сум/	2027	12,892.9	3,977.0	16,869.9	30.8	-	Хав.3, №17
12	УТ2601502110	Цэцэрлэгийн барилга, 200 ор /Архангай, Эрдэнэбулган сум, 6 дугаар цэцэрлэг/	2028	4,592.5	384.7	4,977.2	8.4	-	Хав.3, №6
13	УТ2701501544	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 52 дугаар сургууль/	2029	11,300.0	6,711.5	18,011.5	59.4	-	Хав.3, №64
14	УТ2503910168	Өнөр бүл-Хүнд хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн төрөлжсөн асрамжийн газар /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг/	2027	22,903.4	21,398.8	44,302.2	93.4	-	Хав.3, №63
15	УТ2402804339	Баянхонгор-Шаргалжуут чиглэлийн хатуу хучилттай авто зам, 54.18 км /Баянхонгор, Өлзийт, Эрдэнэцогт сум/	2027	66,368.6	18,945.2	85,313.8	28.5	18,945.2	Хав.5, №17
16	УТ2402804346	Аймгийн төвийн хатуу хучилттай авто замын үргэлжлэл, 15.6 км /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум/	2027	15,610.0	16,092.1	31,702.1	103.1	-	Хав.3, №51
17	УТ2402804364	Ерөө сумын төвөөс Бугант чиглэлийн хатуу хучилттай авто замын эхний үе шат, 27.8 км /Сэлэнгэ, Ерөө сум/	2027	11,884.8	21,171.8	33,056.6	178.1	-	Хав.3, №31
18	УТ2502808090	Хушаат сумыг Улсын чанартай авто замтай холбох хатуу хучилттай авто замын дуусгал /Төвийн бүс/	2027	13,880.4	3,200.0	17,080.4	23.1	3,200.0	Хав.2, №41
19	УТ2502808211	Баруунбүрэн-Амарбаясгалант хийд чиглэлийн хатуу хучилттай авто зам, 33.4 км /Төвийн бүс/	2027	39,472.1	1,617.2	41,089.3	4.1	-	Хав.3, №30

№	Төслийн код	Төсөл, арга хэмжээний нэр	Дуусах он	Төсөвт өртөг (төлөвлөгөө)	Өртгийн нэмэгдэл	Нэмэгдэний дараах өртөг	Өсөлт, %	2027 санхүүжилтийн нэмэгдэл	Эх сурвалж
20	УТ2602800931	Босоо тэнхлэгийн авто замын Арвайхээр - Богд сум чиглэлийн 170 км хатуу хучилттай авто замын эхлэл /Өвөрхангай/	2028	28,540.3	20,000.0	48,540.3	70.1	-	Хав.3, №27
21	УТ2602800954	Ногоон хот-Тогтвортой хөгжлийн дэд бүтцийн төсөл /Баруун бүс/	2027	27,587.1	3,671.8	31,258.9	13.3	3,671.8	Хав.3, №8
22	УТ2702801211	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам /Архангай, Жаргалант сум/	2028	5,260.0	12,135.1	17,395.1	230.7	-	Хав.3, №2
23	УТ2401000255	Иргэдэд үйлчлэх мэдээллийн төвийн барилга /Архангай, Булган сум/	2028	2,430.8	1,198.3	3,629.1	49.3	-	Хав.3, №1
24	УТ2401000256	Иргэдэд үйлчлэх мэдээллийн төвийн барилга /Архангай, Өндөр-Улаан сум/	2027	2,453.9	341.7	2,795.6	13.9	-	Хав.3, №4
25	УТ2001500725	Шинжлэх ухааны хүрээлэнгүүдийн нэгдсэн цогцолбор /Улаанбаатар/	2027	154,491.7	4,690.6	159,182.3	3.0	-	Хав.3, №52
26	УТ2003400788	Монголын Үндэсний археологи, палеонтологи, угсаатны музей, лаборатори /Төв, Зуунмод сум/	2027	29,274.1	7,800.0	37,074.1	26.6	2,000.0	Хав.3, №34
27	УТ2403401124	Соёл, урлагийн цогцолборын барилга /Дундговь, Өндөршил сум/	2027	4,848.0	714.5	5,562.5	14.7	-	Хав.3, №18
28	УТ2603400578	Түүх, соёлын өвийн барилга байгууламжийн шинэчлэл, сэргээн засвар /Улаанбаатар/	2027	9,779.0	2,086.0	11,865.0	21.3	2,086.0	Хав.5, №11
29	УТ2102900346	Аймгийн төвийн 1800 айлын орон сууцны хорооллын цахилгаан хангамж, инженерийн шугам сүлжээ /Дорнод, Хэрлэн сум/	2027	9,749.6	563.0	10,312.6	5.8	563.0	Хав.2, №26
30	УТ2402901617	Гэр хорооллын шугам сүлжээ /Өвөрхангай, Арвайхээр сум/	2027	12,628.1	4,209.9	16,838.0	33.3	-	Хав.3, №5
31	УТ2702901323	Хархорум хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө /Архангай, Өвөрхангай/	2028	10,000.0	5,000.0	15,000.0	50.0	-	Хав.3, №7
32	УТ2703001057	Төвлөрсөн халаалтын зуух, гадна дулаан, цэвэр, бохир усны шугам сүлжээ, барилга байгууламж /Дорноговь, Айраг сум/	2028	8,500.0	10,200.9	18,700.9	120.0	-	Хав.3, №65
33	УТ2703001171	Сумын цахилгаан хангамжийн шинэчлэл, өргөтгөл /Ховд, Цэцэг сум/	2028	3,347.3	2,332.1	5,679.4	69.7	-	Хав.3, №55
34	УТ2002001025	Нэгдсэн эмнэлгийн барилгын гэрээний үлдэгдэл /Баян-Өлгий, Өлгий сум/	2027	28,656.2	3,700.0	32,356.2	12.9	3,700.0	Хав.3, №9
35	УТ2502001687	Эх хүүхдийн Эрүүл мэндийн Үндэсний төвийн их засвар /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2027	23,848.4	9,822.0	33,670.4	41.2	9,822.0	Хав.3, №44
36	УТ2702001195	Эмнэлгийн барилга, 22 ор /Өвөрхангай, Уянга сум/	2028	4,806.2	2,412.8	7,219.0	50.2	-	Хав.3, №26
		Бүгд		740,233.7	218,748.7	958,982.3	29.6	45,181.0	

Тайлбар: Сая төгрөгөөр

Эх сурвалж: ТБХ-ны зарчмын зөрүүтэй саналын томъёолол, түүний 2, 3, 5 дугаар хавсралт (2026.10.27); 2027 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөө.

**ХАВСРАЛТ Б. АЖЛЫН ХЭСГИЙН САНАЛЫН 1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТААР
ХАСАГДСАН БӨГӨӨД УЛСЫН ТӨСВИЙН ЭХ ҮҮСВЭРЭЭР ЭРГЭН ОРСОН “ОТ”
КОДТОЙ ТӨСЛҮҮД**

№	ОТ код	Дахин орсон төсөл, арга хэмжээний нэр	ОТ: хасагдсан төсөвт өртөг	ОТ: хасагдсан 2027 санхүүжи лт	Дахин орсон хавсралт	Дахин орсон төсөвт өртөг	2027 онд санхүүж их дүн
1	ОТ2702800012	Улиастай-Ховд чиглэлийн хатуу хучилттай авто замын эхлэл /Баруун бүс/	42,600.0	42,600.0	Хав.3 (№32)	70,000.0	9,601.1
2	ОТ2701500002, ...04, ...06, ...08, ...10, ...12 (6-аас 4)	Бүсийн төрөлжсөн ахлах сургуулийн дотуур байр, 300 ор /Хангай, Хойд, Төв, Баруун бүс/	68,528.8	68,528.8	Хав.5 (АХ-5.19)	68,528.8	10,000.0
3	ОТ2702800008	Жаргалант-Шинэ-Идэр-Мөрөн чиглэлийн 151.5 км хатуу хучилттай авто замын 5 дугаар хэсэг /Хойд бүс/	60,996.4	60,996.4	Хав.3 (№38) ба Хав.5 (АХ-5.13)	61,876.0	10,425.5
4	ОТ2702800005	Улаангом сумаас Тэс, Малчин, Хяргас, Зүүнговь, Цагаанхайрхан, Баруунтуруун сумд хүртэлх 164.5 км хатуу хучилттай авто замын үргэлжлэл /Увс/	49,470.2	49,470.2	Хав.5 (АХ-5.20)	49,470.2	7,000.0
5	ОТ2701900002	Шинэ Ховд үйлдвэрлэл технологийн паркийн Арьс ширний үйлдвэр, дэд бүтэц /Ховд, Жаргалант сум/	42,104.9	42,104.9	Хав.2 (№88)	42,104.9	10,000.0
6	ОТ2702800015	Толбо сумаас Дэлүүн сум хүртэлх хатуу хучилттай авто зам, 1 дүгээр үе шат /Баян-Өлгий/	41,853.6	41,853.6	Хав.3 (№35)	41,853.6	3,500.0
7	ОТ2702800006	Нөмрөг-Улаангом А18 авто замаас Арцсуурь боомт хүртэлх авто замын үргэлжлэл /Баруун бүс/	41,420.0	41,420.0	Хав.5 (АХ-5.10)	41,420.0	10,000.0
8	ОТ2703000004	Дулааны станцын барилга болон 14 ус, дулаан дамжуулах төвийн барилгуудын гадна шугам сүлжээ, 2 дугаар хэлхээ /Архангай/	38,719.2	38,719.2	Хав.2 (№110)	38,719.2	5,000.0
9	ОТ2701300001	Онги-Цагаан бургастай төсөл /Өвөрхангай, Уянга, Зүүнбаян-Улаан сум, Дундговь, Өмнөговь/	35,490.0	35,490.0	Хав.2 (№1) ба Хав.5 (АХ-5.6)	30,590.0	17,177.1
10	ОТ2703000023	14 МВт-ын дулааны станцын дулаан дамжуулах төв, 4.2 км гадна дулааны шугам /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	11,686.7	11,686.7	Хав.5 (АХ-5.13)	11,686.7	1,500.0
11	ОТ2701900004	Орон нутгийн хөгжлийн төвд байгалийн нөөцөд тулгуурлан үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, худалдаа, бирж, тээвэр логикийн цогцолбор /Өвөрхангай, Арвайхээр сум/	30,000.0	30,000.0	Хав.2 (№82)	6,000.0	2,000.0
		Бүгд	462,869.8	462,869.8		462,249.4	86,203.7

Тайлбар: Сая төгрөгөөр. Бүх төсөл Төсвийн байнгын хорооны 2026.10.27-ны хуралдаанаар дэмжигдсэн. Онги-Цагаан бургастай болон Жаргалант-Шинэ-Идэр-Мөрөн чиглэлийн авто замын төслийн 2027 оны санхүүжилтэд 5 дугаар хавсралтаар нэмсэн 2,177.1 болон 425.5 сая төгрөгийг оруулав.

**ХАВСРАЛТ В. ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН 29.3.5-Д НИЙЦЭХГҮЙ,
ДЭМЖИГДСЭН ШИНЭ ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭ**

№	Төсөл, арга хэмжээний нэр	Саналын эх сурвалж	Төсөвт өртөг	2027 онд санхүүжих дүн	Санхүүжилт, өртгийн %	УЖХТ-нд нийцсэн эсэх
1	Улиастай-Ховд чиглэлийн хатуу хучилттай авто замын эхлэл /Баруун бүс/	Хав.3, №32	70,000.0	9,601.1	13.7	Үгүй
2	Бүсийн төрөлжсөн ахлах сургуулийн дотуур байр, 300 ор /Хангай, Хойд, Төв, Баруун бүс/	Хав.5, бүлэг 19	68,528.8	10,000.0	14.6	Тийм
3	Жаргалант-Шинэ-Идэр-Мөрөн чиглэлийн 151.5 км хатуу хучилттай авто замын 5 дугаар хэсэг /Хойд бүс/	Хав.3, №38	61,876.0	10,000.0	16.2	Үгүй
4	Улаангом сумаас Тэс, Малчин, Хяргас, Зүүнговь, Цагаанхайрхан, Баруунтуруун сумд хүртэлх чиглэлийн 164.5 км хатуу хучилттай авто замын үргэлжлэл /Увс/	Хав.5, бүлэг 20	49,470.2	7,000.0	14.1	Тийм
5	Шүүх шинжилгээний лабораторын барилга /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	Хав.3, №48	45,914.1	3,000.0	6.5	Үгүй
6	Шинэ Ховд үйлдвэрлэл технологийн паркийн Арьс ширний үйлдвэр, дэд бүтэц /Ховд, Жаргалант сум/	Хав.2, №88	42,104.9	10,000.0	23.8	Тийм
7	Толбо сумаас Дэлүүн сум хүртэлх хатуу хучилттай авто зам, 1 дүгээр үе шат /Баян-Өлгий/	Хав.3, №35	41,853.6	3,500.0	8.4	Үгүй
8	Нөмрөг-Улаангом А18 авто замаас Арцсуурь боомт хүртэлх авто замын үргэлжлэл /Баруун бүс/	Хав.5, бүлэг 10	41,420.0	10,000.0	24.1	Тийм
9	Дулааны станцын барилга болон 14 ус, дулаан дамжуулах төвийн барилгуудын гадна холбооны шугам сүлжээ, ариутгах татуургын шугам сүлжээ, халуун ус хангамж, цэвэр усны шугам, 2 дугаар хэлхээ /Архангай/	Хав.2, №110	38,719.2	5,000.0	12.9	Үгүй
10	Хүүхэлдэйн театрын барилга /Улаанбаатар/	Хав.3, №42	32,625.3	5,000.0	15.3	Тийм
11	Улаангом-Наранбулаг чиглэлийн авто замаас Хар толгой-Тариалан сум чиглэлийн 20.7 км хатуу хучилттай авто зам /Увс, Тариалан сум/	Хав.2, №47	30,949.6	2,000.0	6.5	Үгүй
12	Политехник коллежийн барилга, 640 суудал /Дорнод, Хэрлэн сум/	Хав.2, №5	27,000.0	3,000.0	11.1	Үгүй
13	Үндэсний батлан хамгаалах их сургуулийн 500 сонсогчийн дотуур байрны барилга /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг/	Хав.2, №3	23,293.6	2,000.0	8.6	Үгүй
14	Шинэ суурьшлын бүсийн инженерийн дэд бүтэц, шугам сүлжээ /Дархан-Уул, Дархан сум, 15 дугаар баг/	Хав.2, №66	22,073.9	4,000.0	18.1	Тийм
15	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 19 дүгээр хороо/	Хав.2, №17	21,974.9	3,000.0	13.7	Тийм
16	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 640 суудал /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 34 дүгээр сургууль/	Хав.5, бүлэг 18	21,354.1	4,413.2	20.7	Тийм
17	Шүүхийн барилга /Төв, Зуунмод сум/	Хав.2, №91	21,000.0	4,000.0	19.0	Тийм
18	"Өсвөрийн инженерүүдийн инновацын төв"-ийн барилга /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 11 дүгээр хороо/	Хав.2, №16	20,000.0	2,000.0	10.0	Тийм
19	Сургуулийн барилга, 960 суудал /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг/	Хав.2, №20	19,000.0	2,000.0	10.5	Тийм
20	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Увс, Улаангом сум, 2 дугаар сургууль/	Хав.5, бүлэг 16	17,470.4	2,280.6	13.1	Тийм
21	Сургуулийн барилга /Говь-Алтай, Цогт сум/	Хав.2, №4	15,859.7	2,000.0	12.6	Тийм
22	Иргэдийн эрүүл мэндийг дэмжих, сэргээн засах төвийн барилга, зураг төсөв /Улаанбаатар/	Хав.5, бүлэг 11	12,756.1	3,000.0	23.5	Үгүй
23	14 МВт-ын дулааны станцын дулаан дамжуулах төв, 4.2 км гадна дулааны шугам /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	Хав.5, бүлэг 13	11,686.7	1,500.0	12.8	Үгүй
24	Сумдын цахилгаан хангамжийн өргөтгөл, шинэчлэл /Баян-Өлгий/	Хав.2, №113	11,326.9	3,630.0	32.0	Үгүй
25	"Шинэ хөдөө" үйлдвэр технологийн паркийн бүтээн байгуулалт хөрөнгө оруулалт /Хойд бүс/	Хав.2, №89	11,000.0	2,000.0	18.2	Үгүй
26	Усан бассейн бүхий спорт заалны барилга дэд бүтцийн холболт /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 47 дугаар сургууль/	Хав.2, №14	10,273.8	3,000.0	29.2	Тийм
27	Сургуулийн спорт заалны барилга /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, Эрдмийн-Ундраа сургууль/	Хав.2, №15	9,273.8	3,000.0	32.3	Тийм
28	Сургуулийн барилга, 300 суудал /Архангай, Цэнхэр сум/	Хав.5, бүлэг 12	9,104.0	2,000.0	22.0	Тийм

№	Төсөл, арга хэмжээний нэр	Саналын эх сурвалж	Төсөвт өртөг	2027 онд санхүүжих дүн	Санхүүжилт, өртгийн %	УЖХТ-нд нийцсэн эсэх
29	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн төвийн барилга /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	Хав.5, бүлэг 11	8,704.3	2,500.0	28.7	Тийм
30	Цагдаагийн газрын барилгын өргөтгөл /Дорнод, Хэрлэн сум/	Хав.2, №76	8,700.0	2,000.0	23.0	Үгүй
31	Цэцэрлэгийн барилга /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, 40 дүгээр цэцэрлэг/	Хав.2, №24	8,200.0	2,000.0	24.4	Тийм
32	Ус дулаан хуваарилах төвүүдийг үл хамаарах хэсэгт шилжүүлэх /Их бүрэн ястан бойлер суурилуулах /Орхон, Баян-Өндөр сум/	Хав.2, №68	8,117.1	2,000.0	24.6	Үгүй
33	Эрүүл мэндийн төвийн барилга /Дорнод, Матад сум/	Хав.2, №97	8,100.0	2,000.0	24.7	Үгүй
34	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Говь-Алтай, Жаргалан сум/	Хав.5, бүлэг 1	7,872.4	2,491.6	31.6	Тийм
35	Сургуулийн барилга, 240 суудал /Дундговь, Дэлгэрцогт сум/	Хав.2, №7	7,650.0	1,500.0	19.6	Тийм
36	Цэцэрлэгийн барилга, 200 ор /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг/	Хав.5, бүлэг 18	7,500.0	1,891.4	25.2	Тийм
37	Насос станц №1-ийн өргөтгөл, шинэчлэл /Дархан-Уул, Дархан сум/	Хав.3, №62	7,142.9	1,000.0	14.0	Үгүй
38	Сургуулийн барилгын их засвар, гадна талбайн тохижилт /Увс, Улаангом сум, 2 дугаар сургууль/	Хав.5, бүлэг 16	7,000.0	2,100.0	30.0	Тийм
39	Үерийн хамгаалалтын суваг /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 32 дугаар хороо/	Хав.2, №71	6,705.9	2,000.0	29.8	Тийм
40	Цагдаагийн газрын барилга /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	Хав.2, №79	6,554.1	1,000.0	15.3	Үгүй
41	Сумын төвийн 2.2 км авто замын шинэчлэл /Өвөрхангай, Уянга сум/	Хав.5, бүлэг 12	6,353.5	2,000.0	31.5	Үгүй
42	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 15 ор /Увс, Хяргас сум/	Хав.2, №100	6,350.7	2,000.0	31.5	Үгүй
43	Цэцэрлэгийн барилга 150 ор /Баянхонгор, Баацагаан сум/	Хав.5, бүлэг 3	6,102.0	2,000.0	32.8	Тийм
44	Сумын төвийн 2.5 км авто замын шинэчлэл /Өвөрхангай, Гучин-Ус сум/	Хав.5, бүлэг 12	6,069.1	2,000.0	33.0	Үгүй
45	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам /Баянхонгор, Баянговь сум/	Хав.2, №43	6,052.9	2,000.0	33.0	Үгүй
46	Сургуулийн барилгын өргөтгөл /Увс, Улаангом сум, 6 дугаар сургууль/	Хав.5, бүлэг 16	6,036.8	1,497.4	24.8	Тийм
47	Цэнгэл голын төмөр бетон гүүр /Хөвсгөл, Рашаант сум/	Хав.2, №51	5,785.5	1,754.6	30.3	Үгүй
48	Хотонт сумын төв доторх авто зам /Архангай, Хотонт сум/	Хав.5, бүлэг 12	5,500.0	1,500.0	27.3	Үгүй
49	Хүүхэд, залуучуудын спорт заалны барилга /Ховд, Буянт сум/	Хав.5, бүлэг 9	4,854.6	1,509.7	31.1	Үгүй
50	Сумын төвийн доторх авто замын төслийн хүрээнд Шарын гол сумын төмөр бетон гүүр /Дархан-Уул, Орхон сум/	Хав.2, №45	4,505.4	1,500.0	33.3	Үгүй
51	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам /Баянхонгор, Баян-Өндөр сум/	Хав.2, №44	4,137.8	1,000.0	24.2	Үгүй
52	Залуучуудын соёл, спортын төвийн барилга /Сэлэнгэ, Зүүнбүрэн сум/	Хав.2, №61	3,531.0	1,000.0	28.3	Үгүй
53	Зарман услалтын систем /Говь-Алтай, Эрдэнэ сум/	Хав.5, бүлэг 1	2,411.1	800.0	33.2	Тийм
54	Сумын төвийг улсын чанартай авто замтай холбосон 1.4 км гэрэлтүүлэг, авто зам /Хөвсгөл, Их-Уул сум/	Хав.5, бүлэг 5	2,060.1	600.0	29.1	Үгүй
55	Иргэдэд үйлчлэх мэдээллийн төвийн барилга /Хөвсгөл, Рашаант сум/	БХ-264	1,700.0	400.0	23.5	Тулгаагүй
56	Ерөнхий боловсролын сургуулийн гадна хашаа, гадна орчны тохижилт /Увс, Улаангом сум, 4 дүгээр сургууль/	Хав.5, бүлэг 16	600.0	180.0	30.0	Тийм
57	Ерөнхий боловсролын сургуулийн биеийн тамирын талбай /Увс, Улаангом сум, 3 дугаар сургууль/	Хав.5, бүлэг 16	349.5	104.8	30.0	Тийм
58	Ерөнхий боловсролын сургуулийн биеийн тамирын талбай /Увс, Улаангом сум, 4 дүгээр сургууль/	Хав.5, бүлэг 16	349.5	104.8	30.0	Тийм
	Бүгд		972,905.8	166,359.2	17.1	

Тайлбар: Сая төгрөгөөр. Хэрэгжих хугацаа заагаагүй тул гурван жилд дуусгахад шаардагдах доод хэмжээ буюу төсөвт өртгийн 1/3-тэй харьцуулав.

**ХАВСРАЛТ Г. МАГАДЛАЛ ХИЙГДСЭН, ДЭМЖИГДСЭН БАРИЛГА
БАЙГУУЛАМЖИЙН ШИНЭ ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭ**

№	Төслийн нэр	Төсөвт өртөг	Санхүүжүүлэх дүн
1	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам /Баянхонгор, Баянговь сум/	6,052.9	2,000.0
2	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам /Баянхонгор, Баян-Өндөр сум/	4,137.8	1,000.0
3	Сумын төвийн доторх авто замын төслийн хүрээнд Шарын гол сумын төмөр бетон гүүр /Дархан-Уул, Орхон сум/	4,505.4	1,500.0
4	Хатуу хучилттай авто зам /Дорнод, Баянтүмэн сум/	2,514.6	1,200.0
5	Улаангом-Наранбулаг чиглэлийн авто замаас Хар толгой-Тариалан сум чиглэлийн 20.7 км хатуу хучилттай авто зам /Увс, Тариалан сум/	30,949.6	2,000.0
6	Цэнгэл голын төмөр бетон гүүр /Хөвсгөл, Рашаант сум/	5,785.5	1,754.6
7	Улиастай-Ховд чиглэлийн хатуу хучилттай авто замын эхлэл /Баруун бүс/	70,000.0	9,601.1
8	Толбо сумаас Дэлүүн сум хүртэлх хатуу хучилттай авто зам, 1 дүгээр үе шат /Баян-Өлгий/	41,853.6	3,500.0
9	Сурагчийн 59 дүгээр гудамжнаас 47 дугаар гудамж хүртэлх авто зам, гүүрэн байгууламж /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 17 дугаар хороо/	1,031.0	1,031.0
10	Жаргалант-Шинэ-Идэр-Мөрөн чиглэлийн 151.5 км хатуу хучилттай авто замын 5 дугаар хэсэг /Хойд бүс/	61,876.0	10,000.0
11	Хонгиогийн голын гармын авто зам болон Г-4 овор хэмжээтэй төмөр бетон түр гүүрэн байгууламж /Ховд, Эрдэнэбүрэн сум/	398.9	398.9
12	Сумын төвийг улсын чанартай авто замтай холбосон 1.4 км гэрэлтүүлэг, авто зам /Хөвсгөл, Их-Уул сум/	2,060.1	600.0
13	Нөмрөг-Улаангом А18 авто замаас Арцсуурь боомт хүртэлх авто замын үргэлжлэл /Баруун бүс/	41,420.0	10,000.0
14	Энгийн болон цахилгаан хөдөлгүүрт дугуйн зам /Улаанбаатар/	6,100.0	3,000.0
15	Сумын төв доторх авто зам /Архангай, Өлзийт сум/	4,540.0	2,000.0
16	Сумын төвийн 2.2 км авто замын шинэчлэл /Өвөрхангай, Уянга сум/	6,353.5	2,000.0
17	Сумын төвийн 2.5 км авто замын шинэчлэл /Өвөрхангай, Гучин-Ус сум/	6,069.1	2,000.0
18	Хотонт сумын төв доторх авто зам /Архангай, Хотонт сум/	5,500.0	1,500.0
19	Жаргалант-Шинэ-Идэр-Мөрөн чиглэлийн 151.5 км хатуу хучилттай авто замын 5 дугаар хэсэг /Хойд бүс/	61,876.0	10,000.0
20	Улаангом сумаас Тэс, Малчин, Хяргас, Зүүнговь, Цагаанхайрхан, Баруунтуруун сумд хүртэлх чиглэлийн 164.5 км хатуу хучилттай авто замын үргэлжлэл /Увс/	49,470.2	7,000.0
21	Үндэсний батлан хамгаалах их сургуулийн 500 сонсогчийн дотуур байрны барилга /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг/	23,293.6	2,000.0
22	Сургуулийн барилга, 240 суудал /Дундговь, Дэлгэрцогт сум/	7,650.0	1,500.0
23	Цэцэрлэгийн спорт заалны өргөтгөлийн барилга /Дундговь, Сайнцагаан сум, 3 дугаар цэцэрлэг/	1,903.3	1,000.0
24	Цэцэрлэгийн барилга, 240 ор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг/	6,000.0	2,000.0
25	Сургуулийн барилгын хүзүүвчийн барилга /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 8 дугаар хороо, 67 дугаар сургууль/	1,471.5	1,000.0
26	Цэцэрлэгийн барилга /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, 40 дүгээр цэцэрлэг/	8,200.0	2,000.0
27	Цэцэрлэгийн барилга /Дорнод, Хэрлэн сум, 7 дугаар баг/	5,200.0	2,000.0

28	Соёлын төвийн барилга /Говь-Алтай, Хөхморьт сум/	4,066.1	2,000.0
29	Инженерийн 220 м шугам сүлжээ, цэвэрлэх байгууламж /Булган, Рашаант сум/	2,639.9	2,000.0
30	Сумын төвийн цэвэрлэх байгууламж, ариутгах татуургын шугам сүлжээ /Дундговь, Хулд сум/	4,508.3	2,000.0
31	Шүүхийн барилга /Төв, Зуунмод сум/	21,000.0	4,000.0
32	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 15 ор /Архангай, Цэнхэр сум/	4,500.0	1,500.0
33	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 15 ор /Увс, Хяргас сум/	6,350.7	2,000.0
34	Дулааны станцын барилга болон 14 ус, дулаан дамжуулах төвийн барилгуудын гадна холбооны шугам сүлжээ, ариутгах татуургын шугам сүлжээ, халуун ус хангамж, цэвэр усны шугам, 2 дугаар хэлхээ /Архангай/	38,719.2	5,000.0
35	"Ногоон сургууль" төсөл /Улсын хэмжээнд/	17,100.0	17,100.0
36	Цэцэрлэгийн барилга, 240 ор /Ховд, Жаргалант сум, 11 дүгээр цэцэрлэг/	10,120.5	3,500.0
37	Гаханчийн услалтын систем /Говь-алтай, Бугат сум/	1,185.6	400.0
38	Орон сууцны төсөл хэрэгжүүлэх /Улсын хэмжээнд/	1,601.7	1,601.7
39	Сургуулийн барилга, 320 суудал үлдэгдэл санхүүжилт /Архангай, Хайрхан сум/	644.4	644.4
40	Хүүхэд, залуучуудын спорт заалны барилга /Ховд, Буянт сум/	4,854.6	1,509.7
41	Иргэдийн эрүүл мэндийг дэмжих, сэргээн засах төвийн барилга, зураг төсөв /Улаанбаатар/	12,756.1	3,000.0
42	Шүүхийн барилга /Төв, Зуунмод сум/	21,000.0	4,000.0
43	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 640 суудал /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 34 дүгээр сургууль/	21,354.1	4,413.2
44	Гаханчийн услалтын систем /Говь-Алтай, Бугат сум/	1,185.6	400.0
45	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Говь-Алтай, Жаргалан сум/	7,872.4	2,491.6
46	Сумдын цахилгаан хангамжийн өргөтгөл, шинэчлэл /Баян-Өлгий/	11,326.9	3,630.0
47	Эрчим хүчинд холбогдоогүй 2000 айл, өрхийн цахилгаан хангамж /Улаанбаатар/	7,800.0	7,800.0
Нийт		666,798.7	152,576.2